DÂNİŞMEND GAZİ DESTANI

Hazırlayan:
Prof. Dr. Necati DEMİR

ÖTÜKEN

Prof. Dr. Necati DEMİR: 20 Nisan 1964'te Ordu'ya bağlı Ulubey ilçesinin Kumanlar köyünde doğdu. Kumanlar İlkokulu (1974), Ordu Fatih Ortaokulu (1977), Ordu Fatih Lisesi (1980) Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (1987) mezunudur.

Yüksek lisansını Cumhuriyet Üniversitesinde (1992), doktorasını Selçuk Üniversitesinde (1996) tamamladı. Gaziantep Sarılsalkım Ortaokulunda Türkçe Öğretmeni (1987-1990), Sivas Cumhuriyet Lisesinde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, Cumhuriyet Üniversitesinde Türk Dili Okutmanı olarak çalıştı.

13 Haziran 1996'da Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümüne Yardımcı Doçent olarak atandı. 30 Kasım 2000'de Doçent, 9 Şubat 2006'da Profesör oldu. Yüze yakın kitabı, yüzden fazla makalesi bulunmaktadır. Bu kitaplarından dört tanesi Amerika Birleşik Devletleri'nde Harvard Üniversitesinde, yirmi üç tanesi Almanya'da, bir tanesi Avusturya'da, bir tanesi de Danimarka'da yayımlanmıştır.

1996-2010 yılları arasında Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Orataoğretim Sosyal Alanlar Bölümünde öğretim üyesi ve bölüm başkanı olarak görev yaptı.

2010 yılında Gazi Üniversitesi'ne atandı. Hâlen Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Evli ve iki çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

Önsöz 13

DÂNİŞMENDLİLER

a. Dânişmendlilerin Kökeni ve Ataları 17
b. Dânişmend Ahmed Gazi Dönemi (? -1105) 19
c. Emir Melik Gazi Dönemi (1105-1134): 27
ç. Melik Muhammed Dönemi: (1134-1143) 29
d. Zünnun Bey Dönemi 30
e. Sivas Kolu: Yağı Basan Dönemi (1143-1164): 31
f. Malatya Kolu: (1143-1178): 34
h. Selçukluların Dânişmendli Beyliği'ne Son Vermesi: 36

DÂNİŞMEND GAZİ DESTANI

a. Dânişmend Gazi Destanı'nın Anadolu Türk Destanları İçerisindeki Yeri: 38
b. Dânişmend Gazi Destanı'nın Yazılışı 40
c. Dânişmend Gazi Destanı'nın Nüshaları 42
ç. Dânişmend Gazi Destanı'nın Konusu: 42
d. Dânişmend Gazi Destanı'nın Şahıs Kadrosu 44
e. Dânişmend Gazi Destanı'nın Makânı 51
f. Dânişmend Gazi Destanı'nda Zaman 52
g. Dânişmend Gazi Destanı'nın Şekil Özellikleri 53
h. Dânişmend Gazi Destanı'nın Dili ve Üslûbu 60

DÂNİŞMEND GAZİ DESTANI (METİN)

Birinci Bölüm 69
İkinci Bölüm 83
Üçüncü Bölüm 103
Dördüncü Bölüm 124
Beşinci Bölüm 140
Altıncı Bölüm 154

Yedinci Bölüm 174
Sekizinci Bölüm 196
Dokuzuncu Bölüm 209
Onuncu Bölüm 233
On Birinci Bölüm 266
On İkinci Bölüm 289
On Üçüncü Bölüm 313
On Dördüncü Bölüm 337
On Beşinci Bölüm 354
On Altıncı Bölüm 367
On Yedinci Bölüm 382

Kaynakça 415
Özel Adlar Dizini 421

Sevgili oğullarım
M. Ozan ve M. Oğuzhan'a ...

KISALTMALAR

A.	:	Arapça
age.	:	adı geçen eser
agm.	:	adı geçen makale
agy.	:	adı geçen yer
bk.	:	Bakınız
DTCF	:	Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
DTCFD	:	Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi
Ens.	:	Enstitüsü
Erm.	:	Ermenice
F.	:	Farsça
H.	:	Hicrî
HNO	:	Hüseyin Namık Orkun Nüshası
krş.	:	Karşılaştırınız
ktb	:	Kütüphanesi
M	:	Miladî
MC	:	Muallim Cevdet Nüshası
N	:	Niksar Nüshası
P	:	Paris Nüshası
s.	:	sayfa
Soğd.	:	Soğdca
TDAY	:	Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
TDEA	:	Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları
TDK	:	Türk Dil Kurumu
TTK	:	Türk Tarih Kurumu
Üni.	:	Üniversite
vd.	:	ve diğerleri
vr.	:	varak
Y.	:	Yunanca
Yay.	:	Yayınları

ÖN SÖZ

Destanların kültür tarihimizde çok önemli bir yeri vardır. Onlar edebî bir mahsul olmakla beraber tarihin kırık dökük aynalarıdır. Konuları çoğunlukla tarihî gerçeklere dayanmaktadır. Geçmiş zaman içerisinde yaşanmış olaylar ve yaşamış kahramanlar hakkındaki bilgileri hiç değilse ana hatlarıyla öğrenmemizi sağlamaktadırlar. Bu türdeki yazılı metinler dikkatli bir şekilde incelendiğinde uzak geçmiş ile ilgili çok kıymetli malzemeler elde edilmektedir.

Destanlar milletlerin ansiklopedileridir. Tarihî unsurların yanında milletlerin geçmişteki gelenek, görenek ve yaşayış tarzları ile ilgili olarak belki de hiçbir kaynakta bulunamayacak bilgiler destanlarda yer almaktadır. Geçmişte Türklerin yedikleri yemekler, çaldıkları çalgılar, kullandıkları savaş âletleri, ağırlık ölçüleri, giydikleri elbiseler vb. hakkındaki ayrıntılı gerçekleri destan yazarları farkında olmadan bizlere kadar ulaştırmıştır.

Destanlar, zoru başarmanın hikâyeleridir. Başarılması hemen hemen imkânsız hadiselerin zekâsı ve gücü ile bir kahraman tarafından olumlu bir sonuç ile bitirilmesi, destanların genel olarak konusudur. Bu hadiseler bazı destanlarda bir milletin yok olması veya varlığını sürdürebilmesi gibi hayatî meselelerdir. Bazılarında ise olağanüstü başarılar anlatılmaktadır.

Bu eserler aynı zamanda yazı dilinin önemli belgeleridir. Türkçenin tarihî gelişiminin araştırılmasında çok önemli malzemelerdir. Genellikle halk ağzından derlenip yazıya geçirildiği için dilin özelliklerini çok yönlü yansıtan bu yazılı metinler, tarihî Türkçe açısından âdeta bir hazine durumundadır.

Dânişmend Gazi Destanı da bunlardan biridir. Türk destanları zinciri içerisinde önemli halkalardan birini oluşturmaktadır. Hatta yaşadığımız coğrafyada teşekkül etmiş üç destandan ve Anadolu'da

kaleme alınmış ilk yazılı eserlerden biri olması gibi seçkin özelliklere de sahiptir.

Eser, bilindiği gibi, yüzyıllar önce yazılmıştır. Anadolu'yu vatan yaparken hayatını ortaya koyanların torunları olarak bizler, bu sıkıntıları öğrenelim, vatanımızın kıymetini bilelim diye kaleme alınmıştır. Zaman içerisinde Türkçenin doğal gelişimi sonucunda anlaşılamaz duruma gelmiş, kütüphane ve şahsî kitaplıkların tozlu raflarında mahsur kalmıştır.

Bu çalışma; *Giriş, Dânişmend Gazi Destanı'nın Türkiye Türkçesine Aktarılışı* ve Metinde *Geçen Özel İsimler Dizini*'nden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde; *Dânişmend Gazi Destanı* hakkında bilgiler verilmiştir. Destanın yazarları, yazılış tarihleri, nüshaları, şahıs kadrosu mekân, olay örgüsü ve dil özellikleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmamızın ikinci bölümü *Dânişmend Gazi Destanı*'nın Türkiye Türkçesine Aktarılışı'dır. Metin kurulurken Muallim Cevdet nüshası esas alınmıştır. Bu nüshada eksik ve yanlış yazılmış olan az sayıdaki kelime, kelime grubu ve cümleler; cümle veya mısra yakınlıkları esas alınarak Paris, Niksar, Hüseyin Namık Orkun nüshalarına göre düzeltilmiştir. Diğer nüshalardan alınan bölümler italik karakterle yazılmıştır. Müstensihin fazladan yazdığı, mananın veya veznin bozulmasına sebep olduğu ek veya kelimeler çıkarılmıştır. Varaklar ve satırlar tarafımızdan numaralandırılmış, nesir kısımlarında bugünkü imlâ ve noktalama sistemi kullanılmıştır.

Aktarılma sırasında mümkün olduğu kadar metnin aslına sadık kalınmıştır. Mukayesenin kolay yapılabilmesi için de imkânlar ölçüsünde varak ve satır numaralarına bağlı kalınmıştır. Bu durum bazı problemleri de beraberinde getirmiştir. Bazı özel isimlerin aynı satır numarasında kalabilmesi için *ki*'li cümlelerin bazıları yapı bakımından korunmak mecburiyetinde olunmuştur. Buna benzer bir problem de eserin manzum kısımlarında yaşanmıştır. Manzum kısımlar mümkün olduğunca mısra mısra aktarılmış, bu aktarma sırasında çok gayret gösterilmesine rağmen tam bir tek örneklik sağlamakta zorluk çekilmiştir. Bazı beyitlerde kelime eklemek, kelime çıkartmak,

yüklemi ikinci mısraya taşımak, az sayıdaki beyitte mısraların yerini değiştirmek vb. tasarruflarda bulunulmuştur.

Aktarma yapılırken karşılık verilemeyen kelimeler aynen bırakılmış, manaları dipnotta verilmiştir.

Özel Adlar Dizini bölümü, metinde geçen şahıs ve yer isimlerini kapsamaktadır. İsimlerin önünde bulunan varak ve satır numaraları hem Eski Türkiye Türkçesi hem de Türkiye Türkçesi ile verilmiş kısım için geçerlidir. Eserde geçen pek çok isimin tarihî özelliği bulunmaktadır. Bunlardan bazıları kısaca tanıtılmıştır. Ulaşabildiğimiz tarihî kaynakta bulamadıklarımız, metindeki bilgilerle tanıtılmış, bilgilerin şüpheli olmasından dolayı da " (?) " işareti kullanılmıştır. Özel isimler içerisinde metinde geçen diğer özel isimlerle ilgisi olanlar, mukayese yapılması ve yakınlıkların tespit edilebilmesi için " * " işaretiyle belirtilmiştir.

Bütün bunları yaparken gözden kaçmış ilmî ve teknik hatalarımızın bulunmaması elbette mümkün değildir. Muhtevası çok geniş olan eser hakkında eksiklerimiz de kalmış olabilir. Hatalarımızın düzeltilmesi ve eksiklerimizin tamamlanması için konuya vakıf olanların ve okuyucularımızın tenkidine muhtaç olduğumuzu belirtir, hatalarımızın iyi niyetimize bağışlanmasını temennî ederiz.

28 Nisan 2018- Ümitköy/ANKARA **Prof. Dr. Necati DEMİR**

DÂNİŞMENDLİLER

a. Dânişmendlilerin Kökeni ve Ataları

Dânişmendlilerin Oğuzların Çepni boyuna mensup olduğu tahmin edilmektedir. Zira Dânişmendlilerin ilk başkenti Sivas'ta, Çepnilere ait yer isimlerinin çokluğu hemen dikkat çekmektedir:

Ebu Bekr-i Tihranî, Kitab-ı Diyarbakiriyye'de Kadı Burhaneddin'in hâkimiyet bölgesi içerisinde, *Çepni* adlı bir yer zikretmektedir. Çepni'nin, Sivas'ın kazalarından birisi olduğu tahmin edilmektedir[1].

1455 tarihli tahrir defterinde, Sivas'ın merkezine bağlı *Çepni Viranı* adlı bir köy bulunmaktadır[2]. Bu köye daha sonraki tahrir defterlerinde rastlanmamıştır veya adı değişmiş olmalıdır. 1485'te Sivas sancağında, Ulu Yörük'e bağlı *Çepni bölüğü* bulunmaktadır. Çepniler; bu tarihte 2 cemaatten oluşmaktadır, nüfusları 371 hane ve 52 mücerred olmak üzere toplam 1907 kişidir[3] 1520'de Sivas'a bağlı *Yenice Çepni* köyünde, 31 hane ve 13 mücerredden oluşan bir nüfus yaşamaktadır[4]. 1530 tarihinde, Sivas'ta dört *Çepni* köyüne rastlanmıştır: *Çepni, Çepnicik, Çepnicik, Baş Çepni*. 1530'da Sivas'ta, *Çepni bölüğü* adlı bir cemaatin yaşadığı da kaydedilmiştir.

---

1 Ebu Bekr-i Tihranî, *Kitab-ı Diyarbakiriyye*, (Çeviren: Mürsel Öztürk), Ankara 2001, s. 39.

2 M. Hanefi Bostan, "Anadolu'da Çepni İskânı", *Türkler Ansiklopedisi*, C. 6, s. 305.

3 Bostan, agy.

4 Bostan, agy.

Osmanlı Dönemi'nde, Sivas'ta *Yeniil* adlı bir yöre vardır. Yeniil, Sivas'ın güneyinde Mancılık, Gürün ve Hekimhan arasında yaşayan Türkmen oymaklarının adıdır. Yeniil'e mensup oymaklar arasında, *Dil Çepni* adlı bir oba da bulunmaktadır[5]. Faruk Sümer'e göre, Çamlıbel'in batısında *Çepnilerin yurdu* bulunmaktadır[6].

1701 tarihli bir hükümden, Sivas Beylerbeyliği'ne bağlı *Çepni-i Çunkar* adıyla anılan bir kazanın olduğu anlaşılmaktadır[7]. Günümüzde Gemerek'e bağlı *Çepni beldesi* bulunmaktadır.

Dânişmendlilerin ikinci başkenti Niksar'da ise Çepnilerle ilgili bilgiler, diğer boylara göre daha öne çıkmaktadır:

Çepnilere ait yer isimlerinin büyük bir çoğunluğu, Anadolu'nun kuzeyinde yoğunlaşmıştır. Türklerin Anadolu'da inşa ettiği ilk büyük eserlerden biri olan ve günümüze ulaşan *Niksar Ulu Camii*'nin 1145 yılında *Çepnizâde Hasan Efendi* tarafından yaptırılması ve yine Niksar'da *Çepnibey* ismiyle bir mahallenin bulunması, önemli deliller olsa gerektir. 1455 yılında kaleme alınan tahrir defterine göre, Ordu sınırları içerisinde Çepnilere ait dört yer ismi bulunmaktadır. Bunlardan Habsamana'ya bağlı *Çepni* karyesinde yaşayan iki kişinin adının *Bayram veled-i Mehmed Çepni* ve *Yusuf veled-i Ahmed Çepni* olması dikkat çekicidir.

Dânişmendliler konusunda ilk bilinenler onların atalarının Harezm bölgesinden gelip Selçukluların hizmetine girmesidir. Dânişmend Gazi'nin babası *Dânişmend Ali Taylu*, Selçuklu Devleti'nde muallim, müşavir, diplomat ve atabey olarak görev yapmıştır. Muhtemelen 1055'te İsfahan'da ölmüş, yerine oğlu *Dânişmend Ahmed Gazi* geçmiştir. Dânişmend Ahmed Gazi'nin Azerbaycan'da kal-

---

5 Faruk Sümer, "Çepniler -I-", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, S. 55, Temmuz 1991, s. 3-11.

6 Sümer, "Çepniler -I-", s. 3-11.

7 Bostan, agy.

dığı ve orada fetihlerde bulunduğu bilinmektedir. Sultan Alparslan'ın 1064'te gerçekleştirdiği Kafkasya seferlerine katılmış, bu seferler sırasındaki başarılarından dolayı Alparslan'ın dikkatini çekmeyi başarmıştır.

1071'de ordusu ile Malazgirt Savaşı'na katılan Dânişmend Ahmed Gazi'ye, bu savaşın zaferle sonuçlanmasından sonra, Malatya, Sivas, Tokat, Elbistan, Niksar, Kayseri ve çevrelerinin fethi görevi verilmiştir.

Dânişmend Ahmed Gazi, ordusu ile çıktığı fetih yolculuğunda Türkiye'nin kuzey bölümünün büyük bir kısmını fethederek bir daha değişmemek üzere Türk vatanı yapmıştır. Bu arada tarihte Dânişmendli Devleti veya Dânişmendli Beyliği olarak yerini alan devlet/beyliği de kurmuştur.

Dânişmendliler, birinci dönem Anadolu Türk beyliklerinin en önemlilerindendir. 1071 yılında yapılan Malazgirt Savaşı'na katılmışlar, savaş zaferle sonuçlandıktan sonra Anadolu'nun kuzey bölgelerinin fethini üzerlerine almışlardır. Kısa bir süre içerisinde Orta Anadolu'yu fethetmişler, Sivas'ı devlet merkezi yapmışlar ve devletlerini buradan yönetmişlerdir.

b. Dânişmend Ahmed Gazi Dönemi (? -1105): (Oğulları: İsmail, Emir Melik Gazi, İbrahim, Yağısyan)

Dânişmendli Beyliği'nin kurucusu Dânişmend Gazi, 1085 yılında bütün Orta Anadolu'ya hâkim olur. Orta Anadolu'ya hâkim olduktan sonra kuzeydeki sınırları Trabzon Rum Devleti'ne dayanır. Bu devletle daha yakından mücadele edebilmek için devletin merkezini, Sivas'tan *Niksar*'a taşır. Dânişmendlilerin Karadeniz sahillerine inme mücadeleleri ve Karadeniz Bölgesi'ndeki faaliyetleri, Dânişmend Gazi zamanında başlamış ve devlet/beylik Niksar'dan yönetilmiştir.

Anadolu Selçuklu Devleti, Orta Karadeniz ve Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki 1071'den sonraki faaliyetlerini *Dânişmendliler* ve *Mengücekler* vasıtasıyla yürütmüştür. Bu iki beylik, çoğunlukla Selçuklu Devleti'ne bağlı kalmışlardır. Zaman zaman ayrı bir devlet gibi hareket ettikleri de olmuştur. Ancak bu durum ayrı bir araştırma konusudur. Biz, karışıklığı ortadan kaldırmak için konuyu bir bütün olarak ele alıp bir başlık altında incelemenin daha doğru olacağı düşüncesindeyiz.

Sivas'ın Türkler tarafından fethini anlatan en önemli kaynaklardan biri *Dânişmend Gazi Destanı*'dır[8]. Bu eser; Si-

[8] Anadolu'nun bir bölümünün fethini anlatan *Dânişmend Gazi Destanı*, kaynaklarda; *Kıssa-i Melik Dânişmend Gazi, Hikâyet-i Melik Gazi, Kitâb-ı Melik Dânişmend Gazi, Melik Dânişmend Gazi Tarihi, Tevârih-i Melik Dânişmend Gazi, Tokat Tarihi, Melik Gazi Destanı, Dânişmendîler Tarihi* olarak da geçmektedir. Anadolu'da teşekkül etmiş İslamî Türk destanlarının ikincisi (Battal-nâmeden sonra, Saltık-nâme'den önce), millîlik bakımından ilkidir. Battal-nâme'nin devamı olarak düşünülmektedir, fakat daha millîdir. Dânişmend Gazi'nin (ö. 1105) şahsiyeti etrafında teşekkül etmiştir. İlk kez II. İzzeddin Keykavus'un kâtibi Mevlanâ İbn-i Alâ veya İbnü'l Alâ Macirî tarafından, H.642 / M.1244-45 yıllarında yazıldığı kuvvetle muhtemeldir. Eserdeki bazı cümleler, İzzeddin Keykavus'un Dânişmend-nâme'nin yazılışıyla bizzat ilgilendiği intibaını vermektedir. Bugün elimizde bulunan Dânişmend-nâme, Tokat Kalesi dizdârı Ârif Ali tarafından H.762 / M.1360-61 yılında, Mevlânâ İbn-i Alâ'nın te'lif ettiği eser yeniden kaleme alınarak vücut bulmuştur. Mevlânâ İbn-i Alâ ve Ârif Ali yazmaları, günümüze ulaşamamış veya bulunamamıştır. Eser, nazım ve nesir karışık on yedi meclis, "Hatimetü'l-kitap" ve "Nasihat" bölümlerinden oluşmaktadır. Türk medeniyet tarihi içerisinde önemli yere sahip gelenek, görenek ve âdetlerin XI.-XIV. yüzyıllar arasındaki seyrinin incelenmesi açısından önemli bir kaynaktır. Eser, Türk ordusunun fetihler yapmak için 460 (M. 1068) yılında Malatya'dan sefere çıkışı ile başlar. Son bölümde, Selçukluların başında Sultan Rükneddin'in bulunduğu belirtilir. Bu, 1262-1266 yılları arasına rastlamaktadır. Dolayısıyla destan, yaklaşık 200 yıllık bir dönemi içermektedir.

vas, Tokat, Niksar ve Canik Bölgesi ile Trabzon'un XI. yüzyıldaki durumu hakkında çok kıymetli bilgiler vermektedir.

Dânişmend Gazi Destanı, Battal Gazi Destanı'nın bir devamı gibidir. Eser, Abdülvehhâb ve diğer gazilerin ahirete intikal ettiklerini bildirerek başlar. Malatya halkı bir araya toplanıp kendilerine yönetici olarak Yunus oğlu Eyyüb'ü seçerler. Ayrıca Emir Ömer'in oğlu Sultan Turasan'ı ve kızının oğlu Melik Dânişmend'i eğitim gördükleri Çeharbağ'dan çağırmaya karar verirler. Süleyman, Melik Dânişmend ve Sultan Turasan, hicrî 460 yılında Recep ayının bir cuma günü (Mayıs 1067) Malatya'ya ulaşırlar. Bir mescitte toplanıp namaz kılarlar ve kâfirlerin baskısından kurtulmak için tartışmalar yaparlar. Sonuçta savaşmaya karar verirler. Halifeden izin almak için Eyyüb ve Süleyman'ı Bağdat'a gönderirler.

Halife, Malatya halkının isteğini uygun görür ve ferman yazdırıp Melik Dânişmend ile Sultan Turasan'ı komutan tayin eder. Süleyman ve Eyyüb, Malatya'ya dönerler; hediyeleri ve savaş malzemelerini teslim ederler. Etrafta bulunan illere haber verirler, kırk gün içinde kırk bin asker hazırlarlar. Çavuldur Çaka komutanlığında Türk ordusu yola çıkar. Çaka'nın yanında Kara Toğan, Meşiye oğlu Hasan, Eyyüb, Sultan Turasan, Melik Dânişmend vardır. *Elbis / Albis* suyuna (Kızılırmak) ulaşırlar ve ırmak kenarında bir gece dinlenirler. Sabahleyin Melik Dânişmend, Çavuldur Çaka, Sultan Turasan, Kara Toğan, Hasan ve Eyyüb askerleriyle beraber *Sivas Kalesi*'ne gelirler. Sivas Kalesi harabe hâlindedir[9].

Tarihî kaynaklardan anlaşıldığına göre, *Dânişmend Gazi Destanı*'nda yer alan bilgilerin bir kısmı doğru görünmektedir. Urfalı Mateos'un anlattıklarına göre Bizans İmparatoru Diojen, Alparslan'ın ordusunu karşılamak üzere

[9] Necati Demir, *Dânişmend-nâme*, Part Two, *(Turkish Translation)*, Harvard 2002, s. 6.

4 Mart 1071'de Sivas'a gelir. O devirde Sivas'ta yaşayan Romalılar, Ermenileri Diojen'e şikâyet ederler. Diojen, ordusuna emir verip şehri talan ettirir ve büyük bir katliam yaptırır[10]. Bütün bunlardan, Dânişmend Gazi'nin Sivas'a gelişinde şehrin harabe olduğu, ancak olayların yanlış kaydedildiği açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır.

Dânişmend Gazi, Sivas Kalesi'ni onarmaya karar verir. Ordunun yanına dönerler. Üç gün Sivas Ovası'nda oturup nereleri fethedecekleri konusunda, görüş alışverişinde bulunurlar. Ordu, Sivas'ta üçe ayrılır: Sultan Turasan yirmi bin askerle İstanbul, Çavuldur Çaka da iki bin erle Karaman tarafına yola çıkarlar. Melik Dânişmend, Hasan, Eyyüb ve Süleyman geriye kalan askerlerle Tokat, Gümenek, Niksar, Amasya, Canik, Samsun, Sinop ve Turhal civarlarını fethetmek için hazırlık yapmak üzere Sivas'ta kalırlar. Dânişmend Gazi, Süleyman'ı Sivas Kalesi ve bu kalede bulunan Battal Gazi Mescidi'nin tamiri için görevlendirir. Çok kısa bir zamanda kale ve mescit onarılır ve burası Türk ordusunun sığınak yeri olur[11].

Dânişmend Gazi, Tokat taraflarına doğru dolaşmaya çıktığında Artuhî isimli bir kişi ile karşılaşır, uzun bir mücadeleden sonra ona Müslümanlığı kabul ettirir[12].

Dânişmend Gazi Destanı'na göre Dânişmend Gazi ve ordusu, uzun yıllar Sivas'ın kuzeyinde pek çok savaş yapar. Kazanılan savaşlarda elde edilen ganimetler, çoğunlukla Sivas Kalesi'ne getirilir ve burada korunur[13].

---

[10] *Urfalı Meteos Vakayi-nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)*, (Türkçeye Çeviren: Hrant D. Andreasyan), Ankara 1987, s. 140-141.

[11] Demir, *Dânişmend-nâme*, s. 6-9.

[12] Tokat'ın *Artova* ilçesinde yaptığımız alan araştırmaları sırasında, ilçenin isminin bu mücadeleden dolayı kaldığına inanıldığını tespit ettik. Derleme metninin tamamı için bk. Necati Demir, *Tokat İli ve Yöresi Ağızları*, Ankara 2005.

[13] Demir, *Dânişmend-nâme*, s. 118.

Türk ordusu, Tokat civarında ağır bir yenilgiye uğrar. Çevrede yaşayan halk, Tokat Kalesi'ne sığmaz. Sığmayanlar, Sivas Kalesi'ne gelirler ve kendilerini korurlar[14].

Bilindiği gibi 1071 yılında yapılan Malazgirt Savaşı zaferle sonuçlandıktan sonra Dânişmendliler, Anadolu'nun kuzey bölgelerinin fethini üzerlerine almışlardır. Kısa bir süre içerisinde Orta Anadolu'yu fethetmişler, Sivas'ı devlet merkezi yapmışlar ve devletlerini buradan yönetmişlerdir.

Dânişmend Gazi Destanı'ndaki bilgiler, bu bakımdan tarihî kaynaklarla örtüşmektedir. Destandan anlaşıldığına göre Dânişmendliler, ilk yıllarında faaliyetlerini hep Sivas'tan idare etmektedirler.

Dânişmend-nâme'de geçen yer isimlerinin doğu sınırı, Dede Korkut coğrafyasının hemen hemen batı sınırıdır. *Dede Korkut Hikâyeleri*'nin batı sınırı kesin olarak çizilememekle beraber, Anadolu içerisinde Trabzon ve Bayburt'a kadar geldiği bilinmektedir. Güneyde ise Mardin yakınlarına uzanmaktadır[15].

Dânişmend-nâme'de geçen yer isimlerinin buralardan başlaması güzel bir tesadüftür. Destanda doğuda geçen yer isimleri Malatya, Sivas ve Karahisar (Şebinkarahisar)'dır.

Saltık-nâme'nin giriş kısmında ise Dânişmend Gazi'nin fethettiği yerler arasında Gümüşhane de zikredilir[16].

Dânişmend Gazi, Niksar'ı fethettikten sonra orduyu üçe böler. Abdurrahman-ı Dükiyye ile Süleyman oğlu Numan'ı on bin askerle Ermenistan tarafına gönderir. Bu ordunun görevi, Trabzon'un arkasındaki Bulgar Dağları'na kadar olan bölgeyi fethetmektir. Bu tarafa giden ordu, zafer ve ganimetlerle döner. Ancak bu bölge ile ilgili herhangi bir yer ismi geçmez.

Bayburt ve çevresini Parhar ve Canik ormanları isti-

---

[14] Demir, *Dânişmend-nâme*, s. 136.

[15] Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı I,* Ankara 1989, s. 52.

[16] Necati Demir-M. D. Erdem, *Saltık Gazi Destanı*, Ankara 2007.